

Leena Eränkö

Vastuu jätteestä ja oikeus jätteeseen

Jätelaissa säädetään eri toimijoiden jätehuoltovastuusta. Jätehuoltovastuu kohdistuu yleensä jätteen haltijaan. Jätteen haltijalla tarkoitetaan jätteen tuottajaa, kiinteistön haltijaa tai toiminnan järjestäjää taikka muuta luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallinnassa jäte on. Jätteen tuottajalla tarkoitetaan henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka toiminnassa syntyy jätettä. Jätteen kuljetuksen suorittaja ei ole jätteen haltija. Kuljetuksen suorittajan velvollisuutena on huolehtia siitä, että jäte kuljetetaan asianmukaisella tavalla ja toimitetaan jätteen haltijan ilmoittamaan tai viranomaisen määräämään paikkaan. Kuljetuksen suorittaja ei voi viedä jätettä itse päättämäänsä paikkaan. Jos jätettä ei oteta paikassa vastaan, on kuljetuksen suorittajan palautettava jäte sen haltijalle, poikkeuksena kunnan vastuulla oleva jäte.

Näiden yleisten säännösten lisäksi ja osin niiden asemesta sovelletaan jätelain erityissäännöksiä tuottajavastuun alaiseen ja kunnan vastuulla olevaan jätteeseen. Tuottajavastuussa tuottajan on järjestettävä käytöstä poistettavan tuotteen tai sen osan uudelleenkäyttö, hyödyntäminen ja muu jätehuolto sekä vastattava kustannuksista. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat keräyspaperi, autonrenkaat, pakkausjäte osittain, romuajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaiteromu sekä akut ja paristot. Tuottajalla tarkoitetaan tässä tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa tai pakkausten osalta pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa.

Tuottajavastuun piiriin kuuluvan tuotteen viimeisellä haltijalla on oikeus luovuttaa jäte maksutta keräykseen. Kiinteistön haltijan on järjestettävä paperinkeräystä varten tarvittavat tilat ja keräysvälineet poikkeuksena pientalot ja haja-asutus. Tuottajan on puolestaan huolehdittava kattavan vastaanottoaikkojen verkoston järjestämisestä. Tuottajavastuujärjestelmässä vain keräyspaperia kerätään nykyään kiinteistökohtaisesti. Jätteen haltijoille ei ole säädetty romuautoja lukuun ottamatta velvollisuutta toimittaa jätettä tuottajan järjestelmään. Kiinteistön haltija voi antaa kiinteistöllä kerättävän keräyspa-

perin haluamalleen lailliselle toimijalle, lähtökohtana tietenkin se, että tälle ei makseta keräyspaperin pois viemisestä.

Pakkausjätteessä on osittainen tuottajavastuu, jossa keskimäärin 61 % pakkauksista on hyödynnettävä. Loppuosa jätehuollosta kuuluu jätteen tuottajille ja kunnille. Pakkausala ei käytännössä kerää pakkausjätettä kiinteistökohtaisesti. Asuin- ja julkisen palvelun kiinteistöillä syntyvä pakkausjäte on siten kunnan vastuulla. Tällaisella kiinteistöllä erilliskerättävä kartonki-, pahvi-, lasi-, muovi- tai metallijäte on siten eri asemassa kuin keräyspaperi, eikä sitä voi antaa muulle toimijalle kuin kunnan jätelaitokselle. Käytännössä asukkaat toimittavat syntypaikkalajiteltua pakkausjätettä myös alueellisiin keräyspisteisiin, joita ylläpitävät eri toimijat, kuten tuottajayhteisöt, kauppa ja jätelaitokset. Pantillisten juomapakkausten vastaanoton, keräilyyn, uudelleentäytön ja hyödyntämisen järjestämisestä vastaa toimivan palautusjärjestelmän ylläpitäjä.

Kunnan jätehuoltovastuuta koskevat säännökset rajoittavat jätteen haltijan oikeutta määrätä jätteestä. Kunnalliseen jätehuoltoon kuuluu mm. asumisessa syntyvä jäte sekä ominaisuudeltaan, koostumukseltaan ja määrältään siihen rinnastettava valtion, kunnan ja seurakunnan sekä julkisoikeudellisen yhteisön ja yhdistyksen julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntynyt muu jäte. Kunnallisessa jätehuollossa oleva jäte kuuluu järjestetyn jätteenkuljetuksen piiriin. Kiinteistön haltijan vastuulle kuuluu tällaisen jätteen keräyksen järjestäminen. Keräyksellä tarkoitetaan jätteen kokoamista, lajittelua tai yhdistämistä kuljetusta varten. Keräyksen järjestämiseen liittyy keräysvälineiden hankkiminen keräyspaikkaan. Kunta voi myös määrätä muun keräyspaikan esim. hyödynnettäville jätteille.

Jätteen haltijan on kunnallisessa jätehuollossa olevan jätteen osalta liitettävä järjestettyyn jätteenkuljetukseen ja toimitettava jätteen kuljetuksen piirissä olevaan jäteastiaan tai keräyspaikkaan. Poikkeuksena tästä ovat jätteet, jotka jätteen haltija jätelainsäädännön ja kunnallisten jätehuoltomääräysten mukaisesti hyödyntää tai käsittelee itse.

Kerätyt muovikassit päätyvät enimmäkseen energiakäyttöön

Kuluttajat ovat innostuneet palauttamaan käytettyjä muovikasseja kauppojen muovikassien keräyspisteisiin, mutta epäpuhtaudet estävät usein kassien materiaalkierrätyksen.

"Periaatteessa nestettä ei pieni määrä paperia, esimerkiksi yksittäiset kassin sisään unoituneet kauppakuitit, eivät haittaa muovikassien kierrätystä. Suurimmat ongelmat aiheutuvat erilaista metallista sekä kierrätyspisteisiin tuoduista, sekajätettä sisältävistä roskauspisteistä. Tällaiset epäpuhtaudet muovikassierät voidaan kuitenkin hyödyntää energiakäytönä", kertoo markkinoinnivalikoima Lauri Anter Suomen kierrätyksen sijasta energiakäyttöön.

Muovikassien keräyspisteitä käytetään myös väärin, sillä niihin tuodaan muun muassa sekajätettä täynnä olevia muovikasseja. Epäpuhtauksien vuoksi muovikassien materiaali päätyy usein kierrätyksen sijasta energiakäyttöön.

Muovikassien kierrätyspisteiden lukumäärä on kasvunut vuosien saatossa. Nyt pisteitä on jo noin 60. Pisteet sijaitsevat pääasiassa päivittäistavarakauppojen puollipalautusosastomattien yhteydessä. Kuluttajat ovat innostuneet muovikasseja kierrätyspisteisiin innokkaasti. "Muovikassien kierrätyspiste on ollut päivittäin täynnä", kertoo K-Citymarkkin Järvenpään kaupasta Markku Haanpää.

KASSILINEN KERRÄTYSGRANULAATTIA I&T vastaa kierrätyspisteiden siisteydestä ja tyhjennyksestä. Kerätyt muovikassit jätelaitteille ja ne toimitetaan joko energiakäyttöön tai I&T Muovipöytäkierrätyskeskukseen Merikarvialle, jossa muovista valmistetaan rannoista granulaattia. Granulaatti toimitetaan koostumukseen riippuen joko Suomalaiselle muovikassien ja jättesäkin uusiorakka-aineksi tai sitten muiden muovituotteiden valmistukseen. Suomalaisesta muovista valmistetaan lohokermokasta muovialusta, jolloin kierrätyspöytäkierrätyskeskus toimii jatkona I&T:lle.

Muovikassille synninpäivästä Norjassa

Muovikassit ovat saaneet kantaansa aikamoinen ympäristöherätyksen rooliin. Muovikassien käytön on sanottu olevan vakuuttava ympäristön rokaamisen ja luonnonvarojen kuluttamisen estämistä. Vastajakuusto norjalaisluokan koulun ohjauksella, ette muovikassia ole välttämättä sellainen pahis kuin on luultu. Iso huomiosiaan koko tuotteen elinkaari, muovikassien ympäristövaikutukset ovat norjalaisen elinkaariarvioinnuksen mukaan jopa pienemmät kuin paperisen kassin. Norjan valtion ympäristövaesto SF T:n tutkimusraportin mukaan muovikassien ympäristövaikutukset ovat norjalaisen elinkaariarvioinnuksen mukaan jopa pienemmät kuin paperisen kassin. Norjan valtion ympäristövaesto SF T:n tutkimusraportin mukaan muovikassien ympäristövaikutukset ovat norjalaisen elinkaariarvioinnuksen mukaan jopa pienemmät kuin paperisen kassin. Norjan valtion ympäristövaesto SF T:n tutkimusraportin mukaan muovikassien ympäristövaikutukset ovat norjalaisen elinkaariarvioinnuksen mukaan jopa pienemmät kuin paperisen kassin. Norjan valtion ympäristövaesto SF T:n tutkimusraportin mukaan muovikassien ympäristövaikutukset ovat norjalaisen elinkaariarvioinnuksen mukaan jopa pienemmät kuin paperisen kassin.

Omatoimista sallittua hyödyntämistä on lähinnä biojätteen kompostointi, omatoiminen jätteen hävittäminen ei tule kysymykseen yleensä ollenkaan.

Laitaessaan jätteen järjestetyn jätteenkuljetuksen piirissä olevaan keräysastiaan jätteen tuottaja luopuu jätteen hallinnasta ja vapautuu jätehuoltovastuusta. Jätteen hallinta ja jätehuoltovastuu siirtyvät kiinteistönhaltijalle eli esim. asunto-osakeyhtiölle. Kiinteistön haltija ei kuitenkaan voi päättää vapaasti jätehuollosta, kun jäte on toimitettava järjestettyyn jätteenkuljetukseen ja kunnan jätehuoltojärjestelmään. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätteen hallinnan on katsottava siirtyvän kunnan jätelaitokselle viimeistään, kun kuljetusyritystä ottaa jätteet kuljetettavakseen. Jätteiden hallinta ei siirry kuljetusyritykselle, vaikka jätteet ovat tämän kuljetusvälineessä. Kuljetusurakoitsija toimii tässä jätelaitoksen lukuun eikä ole itsenäisessä vastuussa jätteestä. Jos tällaisessa kuljetuksessa olevaa jätettä ei oteta vastaan hyödyntämis- tai käsittelypaikassa, jätettä ei palauteta kiinteistölle tai asukkaalle vaan kunnan jätelaitoksen on jätteenhaltijana huolehdittava siitä.

Ympäristöministeriön pelisääntöryhmä on ennen jätelain osittais-uudistusta katsonut, että sopimusperusteisessa jätteenkuljetuksessa jätteen hallinta ja jätehuoltovastuu siirtyvät jätteen kuljettajalle, kun tämä noutaa jätteet. Kuitenkin myös sopimusperusteisessa jätteenkuljetuksessa jäte on toimitettava kunnan järjestelmään, mikä selkiintyi jätelain 13 §:n muutoksen johdosta. Olenkin vanhasta tulkinnasta poiketen sitä mieltä, että myös sopimusperusteisessa jätteenkuljetuksessa jäte on kuljetuksesta alkaen jätelaitoksen hallinnassa oikeudellisessa mielessä tai vähintään sen määrättävissä. Sopimusperusteisella kuljetusyrityksellä ei ole muuta mahdollisuutta kuin toimittaa jäte kunnalliseen järjestelmään, joten kuljetuksen suorittaja ei tässä liene jätteen haltija. Juridisella jätteen haltijuudella ei kuitenkaan liene mitään merkitystä, kun jäte on joka tapauksessa toimitettava kunnan järjestelmään eikä sitä voi viedä muualle. Sopimusperusteiseen kuljetukseen ei siten voi esimerkiksi jätehierarkiaan vedoten kytkeä hyötyjakeiden erilliskeräystä tai erottelupalvelua ja muuhun hyödyntämiseen toimittamista ilman nimenomaista sopimista kunnan jätelaitoksen kanssa, jolloin tällaisesta tulee osa kunnallista jätehuoltopalvelua.

Leena Eränkö
Ympäristölakimies
Suomen Kuntaliitto

Uusi uutisten numerossa 6/2008 kerrottiin, että muovikassien keräyspisteitä käytetään usein väärin ja niihin päätyy jopa sekajätettä.

Muovikassille oikeanlainen keräysastia

■ Luin Uusi uutisista 6/2008 jutun "Kerätyt muovikassit päätyvät enimmäkseen energiakäyttöön".

Todella hyvä homma, että muovikassien kierrätystä kokeillaan, mutta kuten tiedetään, muovin polttaminen on päästöiltään sama kuin öljyn polttaminen. Kierrätys materiaalina taasen olisi, kuten edeltävissä Uusi uutisissa taidettiin kertoa, tutkimuksen mukaan ehdottomasti ympäristöä säästävää ja hyvin toteutettuna taloudellistakin.

Jo lehdessä ollut kuva kertoo keskeisimmän syyn, miksi keräysastioita täytetään väärin. Jos astia on suuri, avonainen "roskis", jonka opaskylttikin on sijoitettu polvien korkeudelle, aivan varmasti siihen heitellään mitä sattuu, vahingossakin.

Keräysastian olisi ehdottomasti oltava pönttö, jossa on noin kämmenen mentävä aukko ja aukon yläpuolella teksti VAIN MUOVIKASSIT. Sen vieressä pitäisi olla iso roskis, jossa lukee SEKÄJÄTE. Näin ollen kukaan ei vahingossa heittä väärää materiaalia muovipussiastiaan tai työnnä sinne vahingossa pussia, jossa on esineitä sisällä.

Tahallinenkin väärinäyttö vähenee, koska on vaan paljon helpompaa heittää se sekajäte roskikseen kun tunkea muovipussiastiaan.

Ilmainen mainos Uusi uutisissa vetoa siitä, että materiaalin puhtaus näin paranee? "Vanha" viisaus on, että yleisissä tiloissa kierrättäminen on tehtävä riittävän hankalaksi, jotta sen avulla saadussa jakeessa säilyy joku uudelleenkäyttöarvo.

yst.terv.

Lauri Rahikainen
DI/MSc(Tech,
tuotepääliikkö, kierrätys
Vimelco Oy